

Ərtoğrul Cavidin Azərbaycan musiqi folklorşünaslığında rolu

Hüseynova Nuranə (AMK)

Fakültə: Musiqi tarixi və nəzəriyyəsi

İxtisas: musiqi tarixi

Kurs: II

Elmi rəhbər: Sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Əfsanə Babayeva

Dövrünün vətənpərvər oğlu, bəstəkar, şair, dramaturq, ədib, folklorşünas Ərtoğrul Hüseyn Cavid oğlu Rəsizadənin (22.10.1919 - 14.11.1943) milli musiqi elminin inkişafında folklorşünaslıq fəaliyyətini müəyyənləşdirmək bu gün xüsusi aktualıq kəsb edir.

Çox qısa ömür sürən (24 il) Ə.Cavidin bu qısa zaman ərzində folklorşünaslıq fəaliyyəti olduqca məhsuldar və səmərəli olmuşdur. Məhz yaradıcılığının bu istiqamətində Ə.Cavidin elmi biliyi, dünyagörüşü və bacarığı özünü parlaq göstərmişdir.

Bizim işimizdədə Ə.Cavidin Bülbülün rəhbərliyi altında Elmi-Tədqiqat Musiqi Kabinetində işlədiyi müddətdə folklorşünaslıq fəaliyyəti, burada apardığı və yerinə yetirdiyi işlərin nəticələri əksini tapmışdır. Ümumiyyətlə, Ə.Cavidin folklorşünaslıq fəaliyyəti haqqında uzun zaman heç bir məlumat verilməmişdir. Onun topladığı, üzərində çalışdığı, nota saldığı unikal xalq musiqi nümunələri (təsnif və rənglər, Masallı folkloru və s.) arxivlərdə saxlanılmış və uzun illər nə məlum olaraq qovluqlarda "gizlədilmişdir".

Bunu nəzərə alaraq biz qarşımıza aşağıdakı vəzifələrin həllini qoymuşuq:

- Ərtoğrul Cavidin yaradıcılıq fəaliyyətinin Azərbaycan musiqi folklorşünaslığının təşəkkülü və inkişafı kontekstində öyrənilməsi;

- Ərtoğrul Cavidin Elmi-Tədqiqat musiqi Kabinetində çalışdığı müddətdə (1939-1942-ci illər) folklorşünaslıq fəaliyyətinin əsas aspektlərinin müəyyənləşdirilməsi;

- Ərtoğrul Cavidin folklor materiallarına verdiyi rəylərin əhəmiyyətinin göstərilməsi;

- Ərtoğrul Cavidin nota saldığı musiqi folkloru nümunələrinin təhlilinin aparılması və s.

Musiqi Kabinetində çalışdığı zaman Ə.Cavid xanəndə Cabbar Bağdadbəyovun ifasından "Bayatı-kürd", "Segahın mübərriqəsi", "Zəminxara", "Şüştər" və s. təsnifləri nota köçürmüş, unudulmuş Masallı xalq mahnılarından - "Hökmü rəvan", "Nar atdılar", "Qadan alım", "A dağlar", "Hay hey", "Xub oyna", "Şal alan", "Ay nənəm də qurban", "Mənim olasan yar", "Sallan gülüm" və s. nota salaraq onlara yeni həyat bəxş etmişdir.

O, müxtəlif folklor mətnlərini müfəssil araşdırdıqdan sonra onlar haqqında öz rəyini və iradlarını bildirmişdir. Bura: I- Azərbaycan adət-ənənələri; II- Azərbaycan klassik musiqi mətnləri; III- Azərbaycan dastanları; IV- Azərbaycan aşiq şeirləri; V- "Balaban məktəbi" dərsliyinə verilən rəylərin tərcüməsi və protokolların hazırlanmasında iştirakı və s. aiddir.

Ə.Cavidin rəy verdiyi materiallar arasında XIX əsrin ikinci yarısından etibarən Azərbaycanın müxtəlif bölgələrinin (Gəncə, Xızı, Bakı, Şəki, Dərbənd) toy mərasimlərinin keçir-

rilmə özünəməxsusluğu haqqında verilən etnoqrafik məlumatlar xüsusi yer tutur.

Ə.Cavidin Azərbaycan muğam sənəti sahəsində dərin biliyə sahib olması onun XIX əsrin sonlarında fəaliyyət göstərən məşhur xanəndə və tarzənlərin ifasında muğam dəstgahlarının (“Mahur-Hindi”, “Bayatı-İsfahan”, “Rast”, “Bayatı-Qacar”, “Şur”, “Çahargah”, “Düğah”, “Segah Zəbul”, “Humayun”, “Rəhab”) şöbə adları, poetik mətnləri daxil olmaqla geniş materiala verdiyi rəylərlə təsdiqlənir.

